

Önder GÜMÜŞ(*)

Arif ODUNCU(**)

II. VARLIK BARIŞININ OLASI ETKİLERİ

1 - GİRİŞ

Offshore finans merkezleri ya da vergi cennetleri olarak adlandırılan ülkeler kişisel hesap gizliliği ve çok düşük vergi oranları sunarak yurt dışından sermaye çekmeye çalışmaktadırlar. Bu durum, diğer ülkelerdeki vergi gelirlerinin azalmasına yol açmaktadır. Ayrıca, şeffaflığın azalması kara para aklama ve terörist aktivitelerin finanse edilmesine zemin hazırlamaktadır.

Bu yüzden, OECD vergi cennetleri ve zararlı vergi rekabeti konusunda kapsamlı çalışmalar yapmakta ve ülkelerin vergi bilgisi değişim antlaşmaları (tax information exchange agreements) imzalamalarını teşvik etmektedir. Bu konuda 2008 yılına kadar çok ciddi gelişmeler yaşanmasa da, küresel finansal kriz sonrası G20 zirvesinde alınan kararlar, finansal sistemin doğru bir şekilde işleyişinin güvence altına alınması ve vergi kayıplarının önlenmesi amacıyla bütün ülkelerin birlik halinde yüksek düzeyde şeffaf olmaları gerektiği üzerinde görüş birliğine varılmıştır.¹ Ayrıca, küresel finansal kriz sonrası Türkiye'nin de içinde bulunduğu bazı ülkeler "varlık barışı" olarak tanımlanan ve kendi vergi mükelleflerinin çoğunlukla vergi cennetlerinde bulunan gelirlerini ve varlıklarını ülkeye geri getirmeleri için özel beyan programları uygulamışlardır. Bu çalışmada, Türkiye'de 2008 yılında yasalaşan I. Varlık Barışının sonuçları analiz edilmekte ve 29 Mayıs 2013 tarihli resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren II. Varlık Barışının olası etkileri tartışılmaktadır.

(*) Uluslararası İlişkiler Uzmanı

(**) Ekonomist

¹ Çakmak Timur, Türkiye'nin Akdettiği Bilgi Değişimi Anlaşmaları ve Bu Anlaşmaların Zararlı Vergi Rekabeti İle Mücadeledeki Yeri, <http://www.kpmgvergi.com/TR-TR/SANALKUTUPHANE/MAKALELER/TIMUR-CAKMAK/Pages/T%C3%BCrkiye'nin-Akdettiği-Bilgi-Degisim-Anlasmalari-ve-bu-anlasmalarin-zararli-vergi-rekabeti-ile-mucadeledeki-yeri.aspx>(Erişim:17.05.2013)

2- VERGİ CENNETLERİ İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER ve DÜNYADA VARLIK BARIŞI UYGULAMALARI

Vergi cennetleri konusu ilk defa 1997 yılında G-7 zirvesinde ele alınmış ve 1998 yılında OECD konu ile ilgili bir rapor hazırlamıştır. Bu konudaki gelişmeler 2008 küresel finansal krizin ardından hızlanmış ve 2009 yılında “Vergi Amaçları Nedeniyle Şeffaflık ve Bilgi Değişimi Forumu” adıyla OECD bünyesinde bir kurum oluşturulmuştur. Bu forumun temel amacı ülkelerin vergi amaçları yönünden bilgi verme kapasitelerini denetlemek ve tüm OECD veya OECD üyesi olmayan ülkeleri vergi amaçları açısından bilgi vermede şeffaf hale getirmektir. Forum bu amaçla bütün ülkeleri bir veya iki aşamada denetlemekte ve ülkeler veya bölgeler hakkında hazırladığı raporları Global Forum toplantılarında oylamaya sunmaktadır. Forumun 100’den fazla üyesi olup, konu ile ilgili faydalı çalışmalar yürütmeye devam etmektedir.

Son yıllarda gerçekleştirilen G-8 ve G-20 zirvelerinin sonuç bildirgelerinde Küresel Forum’un çalışmalarına destek verildiği vurgulanmaktadır. Örneğin 2009 Haziran ayında İtalya’da gerçekleştirilen G8 Maliye Bakanları zirvesinde, vergi cennetlerinde gizlenen gelir ve varlıklar için daha fazla tolerans gösterilmeyeceği, Haziran 2010 G20 zirvesinde ise vergi cennetleri ile mücadeleye destek verildiği belirtilmiştir².

Küresel düzeyde vergi cennetlerine karşı yürütülen çalışmalara, Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı da katılmıştır. Bu bağlamda vergi cenneti olarak bilinen ülkelerle bilgi değişimi anlaşmaları yapılmıştır. Örneğin, Bermuda Hükümeti, Jersey Hükümeti, Cebel-i Tarık Hükümeti, Guernsey Hükümeti, Man Adaları Hükümeti ile bilgi değişimi anlaşmaları yapılmıştır.

Ayrıca, ABD, Arjantin, Avustralya, Fransa, Yunanistan, İsrail, İtalya, Meksika, Hollanda, Portekiz, Güney Afrika gibi ülkeler varlık barışı programları uygulamaya başlamışlardır³. Örneğin Arjantin’de, kayıt dışı bırakılan gelirlerin beyan edilmesine ilişkin olarak, 31 Ağustos 2009 tarihinde biten bir özel düzenleme getirilmiş, bu düzenlemede, kara para aklama niteliğindeki olaylar kapsam dışında bırakılmıştır. Beyan edilen gelire uygulanacak vergi oranları ise, bu gelirlerin nasıl kullanıldığına bağlı olarak %1 ila %8 arasında değişmektedir. Fransa, 31 Aralık 2009 tarihinde biten özel bir düzenleme getirip kayıt dışı bırakılan gelire ilişkin verginin tamamını isterken, Yunanistan, yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren sadece 6 ay süre ile uygulanacak özel bir düzenleme getirmiştir. Bu düzenlemeye göre transfer edilen varlıkların değeri üzerinden %5 oranında vergi istenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, offshore hesaplarda bulunan ve beyan edilmeyen gelirler için özel bir düzenleme getirmiştir. 23 Eylül 2009’a kadar geçerliliği bulunan düzenleme daha sonra 15 Ekim 2009 tarihine kadar uzatılmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinde 14.700 mükellef bu uygulamadan faydalanırken hükümet 4 milyar Euro gelir elde etmiştir⁴.

3- TÜRKİYEDE VARLIK BARIŞI

Kamuoyunda varlık barışı diye bilinen ilk uygulama, 5811 sayılı Bazı Varlıkların Milli Ekonomiye Kazandırılması Hakkında Kanun ile getirilen bir takım düzenlemeleri içeren para, döviz, altın, menkul

² Beylik Ali, “Dünyada ve Türkiyede Varlık Barışı Uygulamaları”, Yaklaşım Dergisi, Ocak 2011, Sayı: 217

³ OECD, “Offshore Voluntary Disclosure Comparative Analysis, Guidance and Policy Advice”, Eylül 2011

⁴ Beylik Ali, “Dünyada ve Türkiyede Varlık Barışı Uygulamaları”, Yaklaşım Dergisi, Ocak 2011, Sayı: 217

kıymet ve diğer sermaye piyasası araçları ile taşınmazların yurda getirilmesi veya beyan üzerine kayda alınmasına ilişkin usul ve esasları belirleyen çalışmanın adıdır. Kanunun amacı, gerçek ve tüzel kişilere ait olup yurt dışında bulunan para, döviz, altın, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının ekonomiye kazandırılması ve taşınmazların kayda alınması ile yurt içinde bulunan ancak işletmelerin özkaynakları içinde yer almayan bu türden varlıkların sermaye olarak konulmak suretiyle işletmelerin sermaye yapılarının güçlendirilmesi şeklinde belirtilmiştir⁵

I.Varlık Barışı uygulamasından gerçek veya tüzel kişilerce, 1/6/2009 tarihi itibarıyla sahip olunan ve yurt dışında bulunan; para, altın, döviz, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçları ile varlığı kanaat verici bir belgeyle ispat edilen taşınmazlar, 30/9/2009 tarihine kadar rayiç bedelle banka veya aracı kuruma bildirilmesi ya da vergi dairelerine beyan edilmesi şartıyla yararlandırılmıştır. Ayrıca gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerince sahip olunan ve Türkiye’de bulunan ancak 1/6/2009 tarihi itibarıyla kanuni defter kayıtlarında işletmenin özkaynakları arasında yer almayan para, altın, döviz, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçları ile taşınmazlar da 30/9/2009 tarihine kadar rayiç bedelle vergi dairelerine beyan edilmeleri şartıyla uygulamadan faydalanmışlardır. Vergi dairelerince yurt dışındaki varlıklara göre beyan edilen varlıkların değeri üzerinden % 2, yurt içindeki varlıkların beyan edilen değeri üzerinden % 5 oranında vergi tarhedilmiştir.⁶

Aynı zamanda bu düzenleme ile tam mükellefiyete tabi gerçek kişiler ile kurumların kanuni ve iş merkezi Türkiye’de bulunmayan kurumlara ilişkin iştirak hisselerinin satışından doğan kazançlar, bu kurumlardan elde ettikleri iştirak kazançları ile yurt dışında bulunan işyeri ve daimi temsilcileri aracılığıyla elde ettikleri ticari kazançları kanunda belirtilen belli bir tarihe kadar Türkiye’ye transfer edilmeleri şartıyla kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

I. Varlık Barışı sonucunda; 26 milyar 949 milyon 937 bin lirası yurt dışından, 20 milyar 352 milyon 608 bin lirası da yurt içinden olmak üzere toplam 47 milyar 302 milyon 545 bin liralık kaynak beyan edilmiştir⁷. Beyan edilen varlıklarla ilgili tahakkuk ve tahsilat tutarları ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO 1: I. VARLIK BARIŞI TAHAKKUK VE TAHSİLAT ORANLARI

YIL	TAHAKKUK TOPLAMI (Bin TL)	TAHSİLAT TUTARI (Bin TL)	TAHAKKUK/TAHSİLAT (%)
2009	1.577.452	534.343	33,9
2010	1.130.490	525.132	46,5
2011	604.734	4.789	0,8
2012	599.948	4.053	0,7
2013*	595.945	649	0,1
TOPLAM	4.508.569	1.068.966	23,7

* Ocak-Mart dönemine ilişkin gerçekleştirmeleri göstermektedir.

Kaynak: T.C. Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü

⁵ 5811 sayılı “Bazı Varlıkların Milli Ekonomiye Kazandırılması Hakkında Kanun”, Resmi Gazete, Sayı:27062

⁶ 5811 sayılı “Bazı Varlıkların Milli Ekonomiye Kazandırılması Hakkında Kanun”, Resmi Gazete, Sayı:27062

⁷ Gelir İdaresi Başkanlığı, 4 Ocak 2010 tarihli Basın Bülteni, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/BasinBultenleri/04012010basinbulteni.htm (Erişim:13.05.2013).

Yukarıdaki bilgiler ışığında, yurt içi ve yurt dışında bulunan çok sayıda mal varlığının beklentiler ölçüsünde beyan edildiği ancak tahsilat oranının olması gerekenin çok altında kaldığı görülmektedir. Tahsilat, tahakkuk oranının en fazla olduğu dönemde bile %50 dahi olamamıştır. Bunun sebebi olarak yüksek miktarda mal varlığı beyan eden kişilerin ödeme yapmaması gösterilmiştir.

29 Mayıs 2013 tarihli resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren II. Varlık Barışı düzenlemesi genel olarak ilk düzenlemeye benzetmekle birlikte yurt içinde bulunan varlıkları kapsamamaktadır. Gerçek ve tüzel kişilerce sahip olunan ve 15.04.2013 tarihi itibarıyla yurt dışında bulunan para, altın, döviz, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçları ile varlığı kanaat edici bir belgeyle ispat edilen taşınmazlar, rayiç bedelle bankalara, aracı kurumlara veya vergi dairelerine beyan edilecektir. Vergi dairelerine beyan edilen varlıkların değeri üzerinden %2 oranında vergi tarh edilecektir. Yine ilk düzenlemede olduğu gibi tam mükellefiyete tabi gerçek veya tüzel kişi ve kuruluşların; kanuni ve iş merkezi Türkiye’de bulunmayan kurumlara ilişkin iştirak hisselerinin satışından doğan kazançları, bu kurumlardan elde ettikleri iştirak kazançları ile 31.12.2013 tarihine kadar Türkiye’ye transfer edilmesi kaydıyla yurt dışında bulunan işyeri ve daimi temsilcileri aracılığıyla elde ettikleri ticari kazançları gelir veya kurumlar vergisinden istisna olacaktır⁸.

Türk şirketlerinin, yurtdışında tuttıkları paraların tekrar aynı şirketlere kredi olarak kullandırıldığı düşünülmektedir. Çünkü Türk şirketlerinin yurt dışından büyük meblağlarla borçlanabilmesi için en az bu meblağ kadar teminat göstermesi gerektiği tahmin edilmektedir. Bu durum özel sektör dış borcunun yüksek görünmesine yol açmaktadır. Örneğin, finansal olmayan kuruluşların kısa vadeli dış borç stoku 55 milyar dolar seviyesindedir⁹. Ayrıca, Tax Justice Network adlı organizasyon tarafından yayınlanan raporda Türk vatandaşlarına ait vergi cennetlerinde 158 milyar dolar olduğu belirtilmektedir¹⁰. Buna ilaveten, vergi cennetleriyle yapılan bilgi değişimi anlaşmalarının da etkisi, Türkiye ekonomisinin istikrarlı durumu, kredi derecelendirme kuruluşlarının ülke notunu yatırım yapılabilir düzeye çıkarmaları ve uluslararası ekonomik ortam nedeniyle, II. Varlık Barışından en az I.Varlık Barışında yurt dışından beyan edilen tutar kadar beyan yapılacağı düşünülmektedir. Yani 30 milyar TL’ye yakın bir mal varlığı beyan edilebileceği tarafımızca değerlendirilmektedir.

4- SONUÇ

Varlık Barışı benzeri düzenlemeler tüm dünyada uygulanan özel düzenlemeler olup, vergi cennetlerindeki para ve varlıkların ülke ekonomilerine kazandırılması amacıyla yapılmaktadır. Ülkemizde II.Varlık Barışına giden süreçte hem OECD tarafından yapılan çalışmalar ve ülkelerin vergi cennetlerine ortak tavır almaları hem de vergi cenneti olarak bilinen ülkelerle ülkemizin yaptığı bilgi değişimi anlaşmaları etkili olmuştur. II.Varlık Barışının yurt dışında bulunan ve kayıt altında olmayan para ve varlıkların kayıt altına alınması ve sermayeye ilave edilmesi ve varlıklar üzerinden tahsil edilmesi beklenen vergiler ile Türkiye ekonomisine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

⁸ 6486 sayılı “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, Resmi Gazete, Sayı:28661

⁹ TCMB, “Ödemeler Dengesi Raporu”, Mart 2013

¹⁰ James Henry, The Price Of Offshore Revisited, http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Price_of_Offshore_Revisited_26072012.pdf (Erişim:13.05.2013).

KAYNAKÇA

- 5811 sayılı “Bazı Varlıkların Milli Ekonomiye Kazandırılması Hakkında Kanun”, Resmi Gazete, Sayı:27062
- 6486 sayılı “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, Resmi Gazete, sayı:28661
- Beylik Ali, “Dünyada ve Türkiyede Varlık Barışı Uygulamaları”, Yaklaşım Dergisi, Ocak 2011, Sayı: 217
- Çakmak Timur, “Türkiyenin Akdettiği Bilgi Değişimi Anlaşmaları ve Bu Anlaşmaların Zararlı Vergi Rekabeti İle Mücadeledeki Yeri”, http://www.kpmgvergi.com/TR-TR/SANALKUTUPHANE/MAKALELER/TIMUR-CAKMAK/Pages/T%C3%Bcrkiyenin_Akdettigi-Bilgi-Degisim-Anlasmalari-ve-bu-anlasmalarin-zararli-vergi-rekabeti-ile-mucadeledeki-yeri.aspx
- James Henry, The Price Of Offshore Revisited, http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Price_of_Offshore_Revisited_26072012.pdf
- Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü “Genel Bütçe İstatistikleri” (2009-2013)
- OECD, “Offshore Voluntary Disclosure Comparative Analysis, Guidance and Policy Advice”, Eylül 2011
- TCMB. “Ödemeler Dengesi Raporu”, Mart 2013